

Læserbreve, højst 100 ord, debatindlæg, højst 800 ord, og Kroniker, ca. 2.100 ord, indsendes via vores hjemmeside: politiken.dk/send
Indlæg til nettet skal også sendes via denne adresse.

Redaktionen forbeholder sig ret til at redigere i indsendte tekster og til også at bringe teksterne på politiken.dk/debat. Vi bringer kun tekster alene sendt til Politiken. Opstår der problemer, kan du ringe til os på 33 47 12 00 eller 70 15 01 01.

VIGGO HØRUP
(1841-1902)
STIFTER AF
POLITIKEN I 1884

EDVARD
BRANDES
(1847-1931)
STIFTER AF
POLITIKEN I 1884

Mange voksne har glemt, hvor vigtigt det er at være børns fantasi

Vi vanrøgt børns sjæleværdier, når vi som voksne tillader, at skærmen fylder så meget og de facto blokerer for sprudlende fællesskabsoplevelser.

BØRN

ANETTE PREHN, SOCIOLOG, SANGSKRIVER OG FORFATTER TIL B.L.A. 'PÅ GÅDEJAGT EFTER JEPPE AAKJÆRS USUNGNE SANGE', DER UDKOMMER I DAG

Alle vore fordomme vokser i læ af vor manglende fantasi. Sådan sagde forfatter Jeppe Aakjær i et for længst glemt foredrag fra 1909. I oversete prosatekster taler han om 'fantasibetændelse' og kritikken af voksnes svigt af barnets fantasi er kras, blandt andet fordi fantasi og empati er to sider af samme sag.

Har den gamle mesters ord bud til os i dag? I høj grad. I den digitaliserede tidsalder har mange voksne glemt, hvor vigtigt det er at være børns fantasi. Et trist samtidsbillede er selskaber og fødselsdage, hvor børn får lov til at medbringe egen skærm og opslugt af den undgår at lege med andre.

Også selskaber, hvor børn møder børn uden skærmenes mellemkomst, afslører, hvor lemfældigt vi omgås udviklingen af børns fantasi. Forlegenheden har sat ind. Isolationismen er blevet normen. Man kører det sikre repertoire af: parallelle eksistenser, så længe selskabet varer, eller sikker leg med kendte andre. Mange børn udviser en passivitet, måske endda en opgiveness, i forhold til at tage initiativ til fælles leg og glæde. Frygten for afvisning er sikkert også i spil: Vi har at gøre med en generation af børn, der i høj grad har vænnet sig til, at 'det fremmede barn' ikke er vigtigt. Snarere betragtes vedkommende som en statist i en forestilling, som man enten ikke gider eller magter at tage del i. Mange voksne overser dette og lader børnegruppen sejle i egen sø.

ALLEREDE PÅ Aakjærs tid manglede voksne blik for fantasien betydning. Han konstaterer, at voksne har blik for at give børn mad og drikke, men samtidig lader fantasien 'hungre til døde'. Og han spurgte, hvorfor voksne så ofte har »en medlidende tåre tilovers for de børn, der

sulter legemligt«, men ikke græder over »de usigelige værdier, sjæleværdier, der går tabt gennem en tidlig visnen, fordi fantasien ingen næring fik«. Han taler om, at »den stakkels hungrende og tørstende barnefantasi« er blevet »mishandlet og forsømt«.

For mig at se er det vanrøgt af børns sjæleværdier, vi har gang i, når vi som voksne tillader, at skærmen fylder så meget og de facto blokerer for sprudlende fællesskabsoplevelser i det fysiske rum.

Alle hjerner – og i særdeleshed børns – er formbare: De ændrer sig, efter hvordan de bliver brugt. Kun evner, som børn bliver ved med at træne og vedligeholde, fortsætter med at eksistere. Man kan som barn miste evnen til at lege, lysten til at opsøge andre børn og tiltroen til, at de vil være åbensindede over for ens initiativ. Hjerneforskning viser, hvor hurtigt hjernen indstiller sig på en ny virkelighed og konkret forandrer sig. I et nyere forsøg gav man seende forsøgspersoner bind for øjnene. Efter fem dage uden at kunne se, var nakkelappen, hvor synscenterne er, blevet invaderet af andre sanser og reagerede nu på lyd og berøring.

I et andet forsøg kunne forskere – blot 45 minutter efter at forsøgspersoner havde fået bind for øjnene – konstatere, at

nakkelappen reagerede på lyd og berøring. Konklusionen fra hjerneforsker David Eagleman er klar: Der eksisterer en konstant konkurrence og kamp i hjernen mellem forskellige funktioner. Hvis en sans eller en evne pauseres for en tid, går der overraskende kort tid, før andre dele af hjernen giver den kamp til strengen og er klar til at tage over. At omformningen af hjernen foregår så hurtigt, har fået forskerne til at måbe.

NÅR JEG formidler hjerneforskning jordnært, så børn, unge og voksne kan forstå, huske og anvende den, sammenligner jeg hjernens mange forbindelser med skovstier. Jeg taler om 'stierne i hjernen' og sådanne skal trampes grundigt op for at blive stier, som man let kan gå af sted på.

Hvis man glemmer at gå på en sti, gror den til. Selv veltrampede stier er langtfra fredede; de kræver vedligehold.

Spontan fantasi – og den relationelle tryghed, der kan skabes for børn i dens kølvand – er ikke noget, som børn er født med, eller som voksne kan antage udvikler sig helt af sig selv. Den kan let mistes, men den kan heldigvis også udvikles og udvides. Det kræver dog en bevidst voksengeneration, der nærer de fantasifulde

og relationelle erfaringer, som er sunde og understøttende for børns udvikling.

Manglende fantasi har også andre afledte effekter end for det enkelte barn og dets generation. Aakjær trækker også en klar forbindelse mellem fantasi og empati. At udøve empati er en måde at bruge sin fantasi på. Ebber fantasien ud, får også empatien i samfundet trange kår.

Forskning fra USA viser en nedgang i unges oplevede evne til at udvise empati på 40 procent over 20 år. Jeg har til gode at se lignende undersøgelser fra Danmark, men den amerikanske nedgang gør indtryk. Fantasien skal – fra et samfundsmæssigt perspektiv – blandt andet næres for at øge vores evne til at respektere andre virkelighedsopfattelser end vores egen.

Aakjær skriver om, hvor svært det er for mennesker at komme på besøg hos

hinanden »uden at få buler i panden«. Det kræver noget af os, og Aakjær peger her på poesien og litteraturens rolle: »En hel hob af vore værste samfundssygdomme kunne kureres, hvis der bare foretoges en systematisk opdyrkning af vort folks fantasi. Her kommer da poesien, litteraturen som den store hjælper og forløser«.

Med disse ord viser Aakjær, at han er forud for sin tid. At han har fanget en forbindelse, som mange forskere i dag har rettet kikkertsigt mod. Skønlitteratur og poesi udvikler menneskers empati ved at invitere os til at sætte os i karakterernes sted, mens vi af egen kraft og i samspil med forfatterens ord skaber meningsfulde billeder for vort indre øje.

Forskning viser, at ikke blot empati, men også evnen til at ræsonnere, opfatte nuanceret og anvende sin kritiske sans bliver næret af læsning, og der er derfor al mulig grund til at vedligeholde 'læsestien' i børn, unge og voksnes hjerner: Den er og vil vedblive med at være afgørende for et demokrati med oplyste og selvstændigt tænkende borgere. At læse koncentreret og i længere stræk, hvilket også kaldes at dybdelæse, stimulerer nogle af vores vigtigste intellektuelle og følelsesmæssige processer.

En lignende erkendelse af sammenhængen mellem empati og læsning har gjort, at danske læge- og farmaceutstuderende i dag undervises i faget narrativ medicin. De studerende læser skønlitte-

ratur og poesi, som giver dem indsigt i, hvordan patienter, som eksempelvis er ramt af angst, depression eller en kronisk fysisk lidelse, og deres pårørende oplever verden.

Aakjær ville have glædet sig over dette. Han ser bogernes vigtighed i menneskets trivsel og evne til at indgå i fællesskaber: »Bøgerne kommer med deres tusinde erfaringer fra øst og vest til hver den, der blot vinker ad dem. De ville gøre den ensomme mindre ensom, ville bryde hjemmefødselens indsnævrede vaner og udstrø tanker og stemninger og skønhedsbilleder i alle åbne og tørstige sind«.

TÆNK, hvis Aakjær har ret i sin vurdering her. Tænk, hvis summen af nutidens kapitalation over for opdyrkningen af børns fantasi, empati og læsegåde reelt bidrager til deres ensomhed og indsnævretthed. Og til vores egen.

På de endnu højere nagler mener Aakjær, at fantasi og poesi er forudsætninger for en kulturs skaberkraft: »Fantasien og poesien er som højre og venstre hånd, uden dem vil et folk aldrig komme til at udrette noget nærværdigt«. Tag den, Danmark! Hvor er fantasi og poesien blevet af i børns tidligste år, i skole- og uddannelsessystemet og i det offentlige rum? Hvor er den vilde natur blevet af, der både nærer fantasien og den poetiske åre? Og hvor er de voksne blevet af, der forstår sig på dette?

Har vi brug for en Aakjær i dagens samfund? Har børnene? Ja tak. Nogle børn får et »adr, hvor ulækkert«, når de tager en bid af en snebold eller piller ved en regnorm. Nogle går rundt i for fint tøj med for dyre mobiler i lommen, der hæmmer fri og fantasifuld leg. Andre bliver stækket på deres relationelle fantasi ved endnu en gang at blive efterladt bag en skærm; en tand mere fremmedgjort, ensom og stækket i forhold til at kunne håndtere menneskeligt samspil i den fysiske verden. Atter andre lærer aldrig at bruge deres fantasi hensigtsmæssigt inden for de normer, der nu engang eksisterer i sociale fællesskaber. De ender med at være destruktive; desperat søgende efter forbindelsespunkter til andre mennesker.

Aakjær evnede at kalde til kamp for vigtige sager. Levede han i dag, ville han blandt andet kalde til kamp for børns fantasi. Og vi burde lytte.

At udøve empati er en måde at bruge sin fantasi på

■ Tegning: Claus Nørregaard (arkiv)

KRONIKEN 14. oktober 2021

Det grønne landbrugsmirakel vil flytte Danmark

RASMUS PREHN

Lad os sætte os ind i tidsmaskinen og tage en tur til 2030. Her vil Danmark have forandret sig markant som følge af den historiske klimaaf tale på landbrugsområdet.

HEN OVER sommeren har voldsomme regnskyl oversvømmet tyske, hollandske og belgiske gader og hjem. Mange har mistet livet. Og i Sydeuropa, Sibirien og Nordamerika har flammer fortæret enorme arealer af knastørt land.

Klimaforandringerne er en realitet. Og har man brug for videnskabens ord, kan man slå op i den nyligt udgivne rapport fra FN's Klimapanel. Her er konklusionen klar. Der skal ske noget. Og det skal være nu!

Landbruget står for en tredjedel af den samlede CO₂-udledning i Danmark. Så hvis vi danskere skal realisere verdens mest ambitiøse klimamålsætning på CO₂-området, skal landbrugets udledning markant ned. Det har været – og er – den bundne opgave for regeringen og for mig som fødevarerminister.

Og i sidste uge tog vi så et kæmpe skridt i den retning. Det er en vildt ambitiøs og historisk aftale, der nu er indgået i forhold til den grønne omstilling af dansk landbrug. Den er bred. Den er bindende. Og den er balanceret.

Den politiske bredde med et flertal fra Enhedslisten til Nye Borgerlige betyder, at aftalen vil stå i mange år, og at landmænd og hele fødevarerhvervet kan disponere og lægge planer i sikker forvisning om, hvordan tingene bliver.

Det er også vigtigt, at aftalen består af bindende klimamål. 55-65 procent skal CO₂-udslippet være reduceret med i 2030

■ Landbruget i Danmark er i forandring til det bedre. Arkivfoto: Jens Dressling

sammenlignet med 1990. Og endelig er det afgørende for mig, at aftalen er balanceret – at den både sikrer den grønne omstilling og arbejdspladser.

Her har der været to holdninger. I den ene ende har nogle ment, at det grønne var vigtigere end arbejdspladser. I den anden ende er det blevet sagt, at arbejdspladser var vigtigere end det grønne.

Men vi er nogle, der har insisteret på, at der ikke skal være en modsætning mel-

lem det grønne og arbejdspladser. Tværtimod. Og det er dén linje, der gennemsnærer den historiske klimaaf tale for dansk landbrug. Her laver vi på én og samme tid en ambitiøs grøn omstilling og skaber masser af nye arbejdspladser i landbruget og i fødevarersektoren.

Kort sagt en model, som både landmanden, veganeren og slagteriarbejderen kan genkende sig selv i.

AMBITIONEN med den historiske klimaaf tale er at skabe et forandret Danmark i 2030. Så hvis man skal forstå rækkevidden, foreslår jeg, at vi sætter os ind i tidsmaskinen og tager en tur til Danmark 2030.

Jeg forestiller mig, at man i 2030 i udlandet vil tale om 'det grønne danske landbrugsmirakel'. Om, at det lille land mod nord har gjort det igen. Og om, at det i 2020'erne lykkedes at samle brede grupper og interesser og politiske fløje om endnu en gennemgribende og nødvendig modernisering af samfundet.

Jeg ser også for mig, at 'den grønne danske model på landbrugsområdet' i 2030 er blevet en model, som udlandet er inspireret af og kopierer. På samme måde som man er inspireret af den danske model på arbejdsmarkedet. Og på velfærdsområdet. Dermed sætter Danmark markante aftryk på den globale klimaudvikling, der rækker langt ud over vores størrelse.

Hvis jeg tager på en tur rundt i Danmark i 2030, forventer jeg, at Danmark har forandret sig på fem afgørende måder som følge af den historiske klimaaf tale. Vi har fået CO₂-udledningen i bund. For det første har vi i 2030 nået det ambitiøse mål, at vi er lykkedes med at få re-